

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Рівненський відділ Українського географічного товариства

**ГЕОГРАФІЧНА ОСВІТА У ШКІЛЬНИХ
ТА ПОЗАШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ:
ПРОБЛЕМИ, ПОШУКИ, ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник наукових праць

Рівне – 2020

УДК 37.09+373.5.016+91(07)

Г-35

*Рекомендовано до друку Вченою Радою
Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 8 від 24 вересня 2020 р.)*

Редакційна колегія:

Головний редактор: проф. Лико Д.В.

Члени редколегії:

Войтович О.П., д-р пед. наук, проф.; Коротун С.І., к. геогр. наук, доц.;
Костолович М.І., к. пед. наук, доц; Лис Ю.В., методист; Мартинюк В.О.,
к. геогр. наук, проф.; Пустовіт Г.П., д-р пед. наук, проф.; Романів А.С.,
к. геогр. наук, доц.; Трохимчук І.М., к. пед. наук, доц.

Рецензенти:

д-р пед. наук, проф. Грицай Н.Б.
(Рівненський державний гуманітарний університет)
д-р геогр. наук, проф. Ільїн Л.В.
(Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки)

Г-35 Географічна освіта у шкільних та позашкільних закладах :
проблеми, пошуки, перспективи : Збірник наукових праць ; за ред.
проф. Д. В. Лико / Рівненський державний гуманітарний університет.
– Рівне: Видавець О. Зень, 2020. – 92 с.

ISBN 978-617-601-332-7

У збірнику наукових праць представлені вибрані доповіді з проблем географічної освіти у шкільних та позашкільних закладах, що були заслухані на науково-методичному семінарі 23 вересня 2020 р. в Рівненському державному гуманітарному університеті. Для вчителів географії, природознавства закладів загальної середньої освіти, методистів та керівників гуртків позашкільних закладів.

© Колектив авторів, 2020

© Рівненський державний
гуманітарний університет, 2020

ISBN 978-617-601-332-7

О. П. Войтович¹, д-р пед. наук,
проф. кафедри екології географії та туризму,

Д. В. Лико², д-р с-г. наук, проф.,
зав. кафедри екології географії та туризму,

В. О. Мартинюк³, канд. геогр. наук, доц.,
проф. кафедри екології географії та туризму

¹⁻³Рівненський державний гуманітарний університет

УДОСКОНАЛЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПЛАНУ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ «МАГІСТР» СПЕЦІАЛЬНОСТІ 014.07 «СЕРЕДНЯ ОСВІТА (ГЕОГРАФІЯ)» У СВІТЛІ СУЧАСНИХ ВИМОГ ДО ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ГЕОГРАФІЇ

Представлено навчальний план спеціальності 014.07 «Середня освіта (географія)», за яким здійснюється підготовка здобувачів освітнього ступеня «магістр» у Рівненському державному гуманітарному університеті. Акцентується увага на дисциплінах циклу професійної підготовки, що тісно пов'язані зі шкільним курсом географії в старшій школі.

Ключові слова: навчальний план, спеціальність 014.07 Середня освіта (географія), майбутній вчитель географії.

Підготовка майбутніх учителів географії у Рівненському державному гуманітарному університеті (РДГУ) здійснюється з 2015 року за освітнім ступенем (ОС) бакалавр, а з 2019 року – ОС магістр. Важливе місце у підготовці ОС магістра середньої освіти з географії посідає освітньо-професійна програма (ОПП). Згідно з тлумаченням національного глосарію [2], ОПП є нормативним документом, який регламентує нормативні, компетентнісні, кваліфікаційні, організаційні, навчальні та методичні вимоги у підготовці здобувачів вищої освіти. Мета ОПП – формування загальних та фахових компетентностей для виконання професійних завдань та обов'язків освітнього, науково-дослідницького та інноваційного характеру в галузі сучасної географічної науки, педагогіки та методики середньої освіти, здатності до самостійної педагогічної діяльності в умовах закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО). Розроблення ОПП з підготовки ОС магістра 014.07 «Середня освіта (географія)» в РДГУ здійснювалася на основі загальних положень Закону України «Про вищу освіту» [1], методичних рекомендацій [5], проєкту Європейської Комісії «Гармонізація освітніх структур в Європі» [4] та інших нормативних документів МОН України та університетських положень.

Мета статті – розкрити особливості навчального плану зі спеціальності ОС магістр 014.07 «Середня освіта (географія)» та аспекти його удосконалення.

Навчальний план ОПП магістра включає компоненти загальної, професійної підготовки та блоку дисциплін за вибором (*таблиця 1*).

Особливе місце у навчальному плані посідає цикл дисциплін професійної підготовки. Цей блок дисциплін помітно відрізняється від попередньої ОПП ОС «магістр» спеціальності 014.07 «Середня освіта (географія)», що був розроблений у 2019 році [3].

Нами запропоновано курс «Методика навчання природничо-географічних дисциплін у старшій школі», який має ґрунтуватися на розробці методичних технологій до шкільного предмету «Природничі науки» (10-11 класи). Цей предмет є інтегративний, що поєднує у собі модулі з фізики, астрономії, хімії, біології, екології та географії. У профільних класах гуманітарного напрямку школярі охоче вибирають саме цей інтегративний курс, тому необхідно підготувати вчителя географії до його викладання.

Важливим компонентом ОПП є дисципліна «Географічний простір Землі». Вона має тісний зв'язок зі шкільним курсом географії в 11 класі ЗЗСО. Змістові модулі робочої програми курсу спрямовані на узагальнення знань з топографо-картографічної підготовки, пізнання загальних закономірностей географічної оболонки Землі, суспільно-географічних закономірностей світу і суспільної географії України тощо.

Підтримуючи проголошені резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 25.09.2015 р. № 70/1 глобальні цілі сталого розвитку до 2030 року, а також виконуючи Указ Президента України №722/2019 «Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» вважаємо за доцільне запровадження вивчення курсу «Стратегія сталого розвитку». На нашу думку, цей курс покликаний сформувати у майбутніх вчителів географії засадничу концепцію соціо-економіко-екологічного розвитку країни (регіонів) та ознайомити з 17-ма глобальними цілями сталого розвитку.

Також ми запроваджуємо в ОПП 2020 року два практикуми, зокрема, зі шкільного курсу географії у профільній школі та розв'язування олімпіадних завдань з географії. Перший практикум спрямований на формування у здобувачів ОС «магістр» здатності організувати практичну роботу учнів із вивчення суспільної географії країн та регіонів світу, географічного простору Землі, а другий – здатності до організації та проведення інтелектуальних змагань з географії.

Нова дисципліна, порівняно із попереднім навчальним планом [3], з'явилася у циклі професійної підготовки, а саме «Етнодемографія світу». Вона покликана розширити діапазон знань з регіональної економічної та соціальної географії світу та країнознавства, змістовими модулями етнічних і демографічних процесів регіонів світу з поглибленим акцентом на країнах Європейського Союзу.

Таблиця 1

Перелік освітніх компонентів ОПП «Середня освіта (географія)»

Код н/д	Компоненти освітньої програми (навчальні дисципліни, курсові проекти (роботи), практики, кваліфікаційна робота)	К-сть кредитів	Форма підсумкового контролю
Цикл загальної підготовки			
*ОК 01	Іноземна мова у професійній діяльності	3,0	Екзамен
ОК 02	Методологія та організація наукових досліджень з географії	3,0	Залік
ОК 03	Комп'ютерно-інформаційні технології в освіті і науці	3,0	Залік
ОК 04	Педагогіка новітньої школи	3,0	Екзамен
ОК 05	Психологія освітньої діяльності	3,0	Залік
Цикл професійної підготовки			
ОК 06	Інформаційна географія і ГІС-технології	3,0	Залік
ОК 07	Методика навчання природничо-географічних дисциплін у старшій школі	3,0	Екзамен
ОК 08	Географічний простір Землі	4,0	Екзамен
ОК 09	Сучасні концепції географічної науки і освіти	3,0	Залік
ОК 10	Методика навчання географії у профільній школі	5,0	Екзамен
ОК 11	Практикум розв'язування олімпіадних завдань з географії	3,0	Екзамен
ОК 12	Глобальні проблеми людства	4,0	Екзамен
ОК 13	Практикум зі шкільного курсу географії у профільній школі	4,0	Залік
ОК 14	Етнодемографія світу	5,0	Екзамен
ОК 15	Стратегія сталого розвитку	3,0	Екзамен
ОК 16	Виробнича (педагогічна) практика	9,0	Залік
ОК 17	Підготовка кваліфікаційної роботи	6,0	
Вибіркові компоненти			
**ВК 01	Філософія і методологія науки/	3,0	Залік
ВК 02	Соціальна філософія		
	Вибір		
ВК 03	Цивільна безпека/	3,0	Залік
ВК 04	Охорона праці в галузі		
	Вибір		
ВК 05	Конструктивна географія/	4,0	Залік
ВК 06	Проблеми розвитку геосфер Землі		
	Вибір		
ВК 07	Суспільно-географічне прогнозування/	4,0	Залік
ВК 08	Проблеми регіонального розвитку України		
	Вибір		
ВК 09	Географія мінеральних ресурсів України/	3,0	Залік
ВК 10	Геоєкологія		
	Вибір		
ВК 11	Географія агропромислового комплексу (АПК) України/	3,0	Екзамен
ВК 12	Організація шкільної географічної науково-дослідної роботи		
	Вибір		
ВК 13	Антропогенна географія/	3,0	Залік
ВК 14	Географія Українського Полісся		
	Вибір		

*ОК – освітня компонента, ВК – вибіркова компонента.

Висновки. Наш досвід підготовки майбутнього вчителя географії ґрунтується на впровадженні принципів особистісно-орієнтованого та інтерактивного навчання. У цьому контексті педагогічна складова професійної підготовки майбутнього учителя географії повинна базуватися на взаємодії фундаментальних географічних дисциплін, наприклад, «Географічний простір Землі», зі змістом шкільного курсу географії і методики її викладання. Введення курсу «Методика навчання природничо-географічних дисциплін у старшій школі» в навчальний план спеціальності 014.07 «Середня освіта (географія)» забезпечує підготовку майбутніх учителів географії до особливостей роботи в різних за профілями класах і розкриває міжпредметні зв'язки географії з іншими природничими предметами: біологією, хімією, фізикою, астрономією. Це сприяє формуванню цілісної картини світу та визначає місце географії серед інших природничих наук.

Впровадження практикуму зі шкільного курсу географії у профільній школі дає змогу ґрунтовніше підготувати майбутнього вчителя до виконання практичних робіт з географії, розкрити зв'язок теорії з практикою, детально вивчити обладнання кабінету географії та його використання, оволодіти методологією дослідницької діяльності, підвищити рівень самостійності здобувачів вищої освіти.

Практикум розв'язування олімпіадних завдань з географії передбачає підготовку майбутніх учителів географії до організації роботи з обдарованими учнями, розвитку їх творчих здібностей, формування дослідницьких навичок та умінь презентувати результати своїх досліджень.

Таким чином, важливою відмінністю цієї удосконаленої ОПП, є, з одного боку, наявність дисциплін географічного профілю та, з іншого, посилення методичної підготовки, що сприяє формуванню професійних якостей майбутніх вчителів географії.

Список джерел

1. Закон «Про вищу освіту» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
2. Національний глосарій 2014 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ihed.org.ua/images/biblioteka/glossariy_Visha_osvita_2014_tempusoffice.pdf
3. Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Географія)» другого (магістерського) рівня вищої освіти РДГУ. URL: https://www.rshu.edu.ua/images/osvitni_programi/osv_prog_mag_014_07_s_o_geografia_2019.pdf

4. Проект Європейської Комісії «Гармонізація освітніх структур в Європі» (TuningEducationalStructuresinEurope, TUNING). TUNING(для ознайомлення зі спеціальними (фаховими) компетентностями та прикладами стандартів // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unideusto.org/tuningeu/>
5. Розроблення освітніх програм: методичні рекомендації // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ihed.org.ua/images/biblioteka/rozroblennya_osv_program_2014_temp_us-office.pdf

ЗМІСТ

Войтович О.П., Костолович М.І. Методика впровадження проєктів у шкільний курс географії.....	3
Войтович О.П., Лико Д.В., Мартинюк В.О. Удосконалення навчального плану освітнього ступеня «магістр» спеціальності 014.07 «Середня освіта (географія)» у світлі сучасних вимог до підготовки майбутнього вчителя географії.....	6
Коротун С.І., Романів А.С. Роль сучасної шкільної географії в громадянському житті та кар'єрному зростанні особистості.....	11
Лис Ю.В. Сучасний освітній інструментарій компетентісно орієнтованого навчання географії.....	16
Лисиця А.В. Географічне краєзнавство, історичні пам'ятки пов'язані з епідеміями минулого.....	25
Логвиненко І.П. Краєзнавча робота в процесі викладання географії в школі.....	31
Мартинюк В.О. Чи потрібна конструктивна географія у школі?.....	35
Мартинюк О.Ю. Геоекологія у системі діяльності Малої Академії наук учнівської молоді.....	40
Осніцька Н.О. Реалізація аксіологічного підходу в навчально-виховному процесі школи засобами шкільного краєзнавства (з досвіду роботи).....	45
Портухай О.І., Демчук О.Д. Вивчення особливостей міграційних процесів населення в Рівненській області.....	55
Пустовіт Г.П., Сяська І.О. Роль еколого-краєзнавчого контенту у змісті фахової підготовки майбутніх учителів географії.....	60
Романів О.Я. Досвід реалізації розвиваючого і збагачуючого навчання обдарованої молоді за моделлю Джозефа Рензулі в закладі позашкільної освіти.....	64

Сокол Т.К. Інтеграція природничих наук у змісті старшої школи: від теорії до практики.....	74
Суходольська І.Л., Окуневич Д.Я. Особливості використання ГІС-технологій на уроках географії.....	81
Трохимчук І.М. Методологія та організація наукових досліджень з географії в середній школі за міжнародним науково-освітнім проєктом GLOBE.....	85

Наукове видання

Збірник наукових праць
**ГЕОГРАФІЧНА ОСВІТА У ШКІЛЬНИХ ТА
ПОЗАШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ: ПРОБЛЕМИ, ПОШУКИ,
ПЕРСПЕКТИВИ**

Відповідальний за випуск: Д.В. Лико
Комп'ютерне верстання: В.О. Мартинюк

Підписано до друку 28.09.2020 р.
Формат 60×84 1/16. Друк: різнограф
Ум. друк. арк. **5,35**
Обл. вид. арк. **7,08**

Видавець Зень О.М.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
Серія №26 від 06 квітня 2004 р.
Вул. Князя Романа, 9/24, м. Рівне, 33022
068-025-067-4; olegzen@ukr.net

Віддруковано у редакційно-видавничому
відділі Рівненського державного гуманітарного університету
вул. Ст. Бандери, 12, м. Рівне, 33018
(0362) 62-03-56; info@rshu.edu.ua